Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 14. januarja 2016*

„Neizpolnitev obveznosti države — Direktiva 2009/147/ES — Ohranjanje prostoživečih ptic — Območji posebnega varstva Kaliakra in Belite skali — Direktiva 92/43/EGS — Varstvo naravnih habitatov in prostoživečih vrst — Območje, pomembno za Skupnost, kompleks Kaliakra — Direktiva 2011/92/EU — Presoja vplivov nekaterih projektov na okolje — Možnost uporabe ratione temporis režima varstva — Poslabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst ter vznemirjanje vrst — Vetrna energija — Turizem“

V zadevi C-141/14,

zaradi tožbe zaradi neizpolnitve obveznosti države na podlagi člena 258 PDEU, vložene 24. marca 2014,

Evropska komisija, ki jo zastopajo E. White in C. Hermes ter P. Mihaylova, agenti, z naslovom za vročanje v Luxembourgu,

tožeča stranka,

proti

Republiki Bolgariji, ki jo zastopata E. Petranova in D. Drambozova, agentki,

tožena stranka,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi M. Ilešič, predsednik drugega senata v funkciji predsednika tretjega senata, C. Toader (poročevalka), sodnica, in E. Jarašiūnas, sodnik,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodni tajnik: M. Aleksejev, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 20. maja 2015,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 3. septembra 2015

izreka naslednjo

Sodbo

1 Evropska komisija s tožbo Sodišču predlaga, naj ugotovi,

* Jezik postopka: bolgarščina.

— da Republika Bolgarija s tem, da območij, ki so pomembna za ohranjanje ptic (v nadaljevanju: OPOP), ni v celoti vključila v posebno območje varstva (v nadaljevanju: POV), ki pokriva regijo Kaliakra (v nadaljevanju: POV Kaliakra), ozemelj, ki so glede na število in velikost najprimernejša za varstvo vrst iz Priloge I k Direktivi 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta, z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL 2010, L 20, str. 7, v nadaljevanju: Direktiva o pticah) in varstvo redno pojavljajočih se selitvenih vrst ptic, ki niso navedene v Prilogi I, na geografskem območju morja in kopnega, kjer se uporablja ta direktiva, ni razvrstila kot posebno območje varstva, ni izpolnila obveznosti iz člena 4(1) in (2) navedene direktive;

— da Republika Bolgarija z odobritvijo izvedbe projektov AES Geo Energy, Windtech, Brestiom, Disib, Eco Energy in Longman Investment na OPOP, ki pokriva regijo Kaliakra (v nadaljevanju: OPOP Kaliakra), ki ni bilo uvrščeno v POV, čeprav bi moralo biti, ni izpolnila obveznosti iz člena 4(4) Direktive o pticah;

— da Republika Bolgarija z odobritvijo izvedbe projektov Kaliakra Wind Power, EVN Enertrag Kavarna, TSID – Atlas, Vertikal – Petkov & Cie in Thracian Cliffs Golf & Spa Resort na območjih POV Kaliakra v OPS Kompleks Kaliakra (v nadaljevanju: OPS Kompleks Kaliakra) in POV, ki pokriva regijo Belite skali (v nadaljevanju: POV Belite skali), ni izpolnila obveznosti iz člena 6(2) Direktive Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 102, v nadaljevanju: Direktiva o habitatih);

— da Republika Bolgarija s tem, da ni pravilno presodila kumulativnih učinkov projektov AES Geo Energy, Windtech, Brestiom, Disib, Eco Energy in Longman investment, ki jih je odobrila na območju OPVP Kaliakra, ki ni bilo uvrščeno v POV, čeprav bi moralo biti, ni izpolnila obveznosti iz člena 2(1) v povezavi s členom 4(2) in (3) Direktive 2011/92/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (UL L 26, str. 1) ter Priloge III, točka 1(b), k tej direktivi.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva o pticah

2 V skladu s členom 1(1) Direktive o pticah se ta nanaša na ohranjanje vseh prostoživečih vrst ptic, naravno prisotnih na evropskem ozemlju držav članic, kjer se uporablja Pogodba EU. Njen cilj je varovanje, upravljanje in nadzor nad temi vrstami in določa pravila njihovega izkoriščanja.

3 Člen 4 te direktive določa:

„1. Vrste iz Priloge I so predmet posebnih ukrepov za ohranitev njihovih habitatov, da se zagotovi preživetje in razmnoževanje teh vrst na njihovem območju razširjenosti.

V zvezi s tem se upoštevajo:

(a) vrste, ki jim grozi izumrtje,

(b) vrste, občutljive na določene spremembe v svojih habitatih,

(c) vrste, za katere se šteje, da so redke, ker so njihove populacije majhne ali pa so omejeno lokalno razširjene,

(d) druge vrste, ki zahtevajo posebno pozornost zaradi posebne narave svojih habitatov.

Kot osnova za vrednotenje se upoštevajo trendi in nihanja populacijskih nivojev.

Države članice razvrstijo zlasti ozemlja, ki so glede na število in velikost najprimernejša, kot [POV] za ohranjanje teh vrst, upoštevaje varstvene zahteve teh vrst na geografskem območju morja in kopnega, kjer se uporablja ta direktiva.

2. Države članice sprejmejo podobne ukrepe za redno pojavljajoče se selitvene vrste, ki niso navedene v Prilogi I, upoštevaje njihovo potrebo po varstvu na geografskem območju morja in kopnega, kjer se uporablja ta direktiva, kar zadeva njihova območja za razmnoževanje, goljenje in prezimovanje ter počivališča na njihovih selitvenih poteh. Države članice zato posvetijo posebno pozornost varovanju mokrišč ter zlasti mokrišč mednarodnega pomena.

[…]

4. V zvezi z območji varstva iz odstavkov 1 in 2 države članice sprejmejo primerne ukrepe, da ne pride do onesnaženja ali poslabšanja stanja habitatov ali kakršnih koli motenj, ki v taki meri vplivajo na ptice, da bi bilo to pomembno glede na cilje tega člena. Države članice si prizadevajo, da ne bi prišlo do onesnaženja ali poslabšanja stanja habitatov tudi izven teh območij varstva.“

Direktiva o habitatih

4 Člen 6, od (2) do (4), Direktive o habitatih določa:

„2. Države članice storijo vse potrebno, da na posebnih ohranitvenih območjih preprečijo slabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst ter vznemirjanje vrst, za katere so bila območja določena, kolikor bi tako vznemirjanje lahko pomembno vplivalo na cilje te direktive.

3. Pri vsakem načrtu ali projektu, ki ni neposredno povezan z upravljanjem območja ali zanj potreben, pa bi sam ali v povezavi z drugimi načrti ali projekti lahko pomembno vplival na območje, je treba opraviti ustrezno presojo njegovih posledic glede na cilje ohranjanja tega območja. Glede na ugotovitve presoje posledic za območje in ob upoštevanju določb odstavka 4 pristojni nacionalni organi soglašajo z načrtom ali projektom šele potem, ko se prepričajo, da ne bo škodoval celovitosti zadevnega območja, in, če je primerno, ko pridobijo mnenje javnosti.

4. Če je treba kljub negativni presoji posledic za območje izvesti načrt ali projekt iz nujnih razlogov prevladujočega javnega interesa, vključno tistih socialne ali gospodarske narave, in ni drugih ustreznih rešitev, država članica izvede vse izravnalne ukrepe, potrebne za zagotovitev varstva celovite usklajenosti Nature 2000. O sprejetih izravnalnih ukrepih obvesti Komisijo.

Če je zadevno območje s prednostnim naravnim habitatnim tipom in/ali prednostno vrsto, se lahko upoštevajo le razlogi, povezani z zdravjem ljudi ali javno varnostjo, ali koristnimi posledicami bistvenega pomena za okolje ali drugimi, po predhodnem mnenju Komisije nujnimi razlogi prevladujočega javnega interesa.“

Direktiva 2011/92

5 Člen 2(1) Direktive 2011/92 določa:

„Države članice sprejmejo vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da so pred izdajo soglasja projekti, ki bodo verjetno pomembno vplivali na okolje, med drugim zaradi svoje narave, velikosti ali lokacije, predmet zahteve za izdajo soglasja za izvedbo in presojo njihovih vplivov. Navedeni projekti so opredeljeni v členu 4.“

6 Člen 4(2) in (3) te direktive določa:

„2. Ob upoštevanju člena 2(4) države članice za projekte, ki so našteti v Prilogi II, odločijo, ali se projekt presoja skladno s členi 5 do 10. Države članice sprejmejo navedeno odločitev s:

(a) preverjanjem za vsak primer posebej,

ali

(b) pragovi ali merili, ki jih postavi država članica.

Države članice se lahko odločijo za uporabo obeh postopkov, navedenih v (a) in (b).

3. Med preverjanjem za vsak primer posebej ali postavljanjem pragov ali meril za namen odstavka 2 se upoštevajo ustrezna izbirna merila, določena v Prilogi III.“

7 Priloga III, točka 1(b), k navedeni direktivi določa, da je treba upoštevati značilnosti projektov, zlasti kumulacijo z drugimi projekti.

Akt o pristopu Republike Bolgarije k Evropski uniji

8 Akt o pogojih pristopa Republike Bolgarije in Romunije in prilagoditvah pogodb, na katerih temelji Evropska unija (UL 2005, L 157, str. 203) je začel veljati 1. januarja 2007.

Dejansko stanje in predhodni postopek

9 Regija Kaliakra, ki leži na bolgarski obali Črnega morja, je območje, ki je pomembno za ohranjanje velikega števila vrst ptic ter njihovih habitatov, zaradi česar je nevladna organizacija BirdLife International to regijo uvrstila med OPOP.

10 Republika Bolgarija je 18. decembra 2007 v skladu z Direktivo o pticah ustanovila POV Kaliakra. To območje varstva pa je zajemalo le dve tretjini ozemlja OPOP Kaliakra. Republika Bolgarija je poleg tega, zahodno od POV Kaliakra in zunaj OPOP Kaliakra, določila POV Belite skali. Ta država članica je poleg tega Komisiji predlagala, da na tem območju pod oznako Kompleks Kaliakra določi območje, pomembno za Skupnost (v nadaljevanju: OPS Kompleks Kaliakra), ki zajema skoraj celotno površino zgoraj navedenih POV Kaliakra in POV Belite skali.

11 Potem ko je bolgarsko društvo za zaščito ptic (Bulgarsko družestvo za zaštita na pticite) vložilo pritožbe v zvezi z nezadostnim geografskim obsegom POV Kaliakra ter v zvezi z negativnimi posledicami več načrtovanih gospodarskih dejavnosti na naravne habitate ter na habitate določenih vrst ptic, je Komisija 6. junija 2008 na Republiko Bolgarijo naslovila uradni opomin, s katerim je to državo članico pozvala, naj odpravi ugotovljene neizpolnitve obveznosti iz člena 4(1) in (2) Direktive o pticah v zvezi s šestimi POV, med katerimi je tudi POV Kaliakra. Ker Komisija ni bila zadovoljna z odgovori

Republike Bolgarije, je 1. decembra 2008 poslala drugi uradni opomin, s katerim je slednjo pozvala, naj odpravi neizpolnitve obveznosti iz člena 4(4) Direktive o pticah, ter povezanih določb členov 2(1) in 4(2) in (3) Direktive 2011/92 in Priloge III k tej direktivi, ker naj bi ta država članica dovolila namestitev več vetrnic znotraj OPOP Kaliakra. Republika Bolgarija je na ta uradna opomina odgovorila 30. januarja 2009 in pozneje večkrat predložila dodatne podatke.

12 Komisija je 30. septembra 2011 Republiki Bolgariji vročila tretji dodatni uradni opomin, ki je pomenil utemeljitev prejšnjih dveh uradnih opominov, poleg tega pa je vseboval nova vprašanja v zvezi z ozemlji OPOP Kaliakra, POV Belite skali in POV Kompleks Kaliakra. S tem opominom sta bili sproženi dve skupini vprašanj: nezadosten geografski obseg ozemlja POV Kaliakra in vplivi več projektov na POV Kaliakra, POV Belite skali, OPS Kompleks Kaliakra ter območje, ki bi moralo biti uvrščeno v POV v skladu s popisom OPOP, vendar ni bilo.

13 Republika Bolgarija je 30. januarja 2012 obvestila Komisijo, da so bili projekti, ki jih je ta naštela, povečini odobreni pred njenim pristopom k Uniji ali pred vključitvijo zadevnih območij v omrežje Natura 2000, zaradi česar se pravo Unije za ta območja ne uporablja.

14 Komisija je z dopisom z dne 22. junija 2012 izdala obrazloženo mnenje, s katerim je Republiki Bolgariji očitala, da ni izpolnila obveznosti iz člena 4(1), (2) in (4) Direktive o pticah, člena 6(2), (3) in (4) Direktive o habitatih in povezanih določb členov 2(1), 4(2) in (3) Direktive 2011/92 ter Priloge III k tej direktivi.

15 Republika Bolgarija je odgovorila na to obrazloženo mnenje in na podlagi dodatnih podatkov Komisijo obvestila, da je sprejela vrsto ukrepov za odpravo ugotovljenih napak.

16 Ker je Komisija menila, da je položaj ostal nezadovoljiv, je 24. marca 2014 vložila to tožbo.

Tožba

Prvi očitek: kršitev člena 4(1) in (2) Direktive o pticah

Trditve strank

17 Komisija s prvim očitkom trdi, da Republika Bolgarija s tem, da v POV Kaliakra ni vključila vseh območij OPOP Kaliakra, katerih varstvo je pomembno zaradi ohranjanja ptic, kot POV ni razvrstila ozemelj, ki so glede na število in velikost najprimernejša za ohranjanje bioloških vrst, navedenih v Prilogi I k Direktivi o pticah, ter redno pojavljajočih se selitvenih vrst, ki niso navedene v tej prilogi, na geografskem območju morja in kopnega, kjer se uporablja ta direktiva, tako da ta država članica ni izpolnila obveznosti iz člena 4(1) in (2) te direktive.

18 Komisija meni, da je Republika Bolgarija z več dodatnimi sporočili priznala, da je kršila obveznost razvrstitve celotnega ozemlja OPOP Kaliakra kot POV. Več ukrepov je bilo sprejetih za odpravo ugotovljenih kršitev, in sicer razširitev POV Kaliakra do meja OPOP Kaliakra. Poleg tega naj bi bila razširitev območja varstva formalno potrjena s pravnim aktom z dne 6. februarja 2014, objavljenim v Daržaven vestnik št. 15 z dne 21. februarja 2014. Ti ukrepi pa nimajo formalnega vpliva na kršitev, ker so bili sprejeti po izteku roka, ki ga je ta institucija navedla v obrazloženem mnenju, in sicer po 22. avgustu 2012.

19 Komisija v utemeljitev tega očitka – pri čemer se opira na več znanstvenih elementov – v bistvu navaja tri trditve.

20 Ta institucija najprej trdi, da so območja OPOP Kaliakra, ki niso bila razvrščena kot POV, za več vrst z ornitološkega vidika zelo pomembna in so „ozko grlo“, ki leži na *via Pontica*, drugi največji selitveni poti v Evropi.

21 Komisija v zvezi s tem trdi, da je treba vsa ozemlja, zajeta v OPOP Kaliakra, šteti za eno funkcionalno enoto za ptice selivke, in sicer kot celovito regijo, ki se ne sme deliti. Dodaja, da bi zaradi izključitve obdelovalnih površin iz POV Kaliakra več selitvenih poti in počivališč, ki jih na morski obali uporablja velik del selivk – med katerimi so med drugimi bele štorklje, kratkonogi skobec, mali orel, močvirski lunj, stepski lunj, rdečenoga postovka in druge vrste – ostal brez varstva.

22 Dalje, po mnenju Komisije del OPOP Kaliakra, ki ni bil razvrščen kot POV, ponuja habitat za gnezdenje nekaterim vrstam ptic, zlasti laškemu škrjancu (*Melanocorypha calandra*), kratkoprstemu škrjančku (*Calandrella brachydactyla*), prlivki (*Burhinus oedicnemus*) in rjavi cipi (*Anthus campestris*). Poleg tega naj bi bilo to nerazvrščeno območje lovsko območje, pomembno za več vrst ptic, ki so kot gnezdilke navedene v standardnem obrazcu in izrecno pri oceni POV. Med temi vrstami naj bi bile zlasti ujede, kot je kratkonogi skobec (*Accipiter brevipes*), rjasta kanja (*Buteo rufinus*) in velika uharica (*Bubo bubo*).

23 Komisija nazadnje opozarja, da celotna svetovna populacija rdečevrate gosi (*Branta ruficollis*), ki se šteje za globalno ogroženo vrsto, prezimuje v zadevni regiji, medtem ko več kot 80 % habitatov, ki gosem omogoča hranjenje, leži v delu OPOP Kaliakra, ki ni zaščiten.

24 Republika Bolgarija oporeka zatrjevani neizpolnitvi obveznosti. Trdi, da je bila z ustanovitvijo POV Kaliakra med letom 2007 izvedena razvrstitev najprimernejših ozemelj, glede na število in velikost, za varstvo zadevnih vrst, v skladu s členom 4(1) in (2) Direktive o pticah. Iz dopisovanja s Komisijo ter iz ukrepov te države članice naj bi izhajala le njena volja, da s to institucijo vzpostavi dialog, v skladu z obveznostjo sodelovanja.

25 V odgovor na znanstvene študije, ki jih je predložila Komisija, je Republika Bolgarija predložila več znanstvenih študij, iz katerih je po mnenju te države članice razvidno, da območje Kaliakra ni „ozko grlo“ za ptice. Ta država članica poleg tega trdi, da čeprav se je nazadnje odločila, da POV Kaliakra razširi do meja OPOP z enakim imenom, nobeno znanstveno ornitološko dejstvo ne upravičuje vključitve v to POV kmetijskih zemljišč, ki ležijo v OPOP Kaliakra, saj ta ozemlja ne tvorijo nujno naravne enote z obalnimi zemljišči, ki so že bila zaščitena kot POV. Gnezdilke, ki so značilne za habitate na zadnjenavedenih območjih varstva, naj bi namreč v znatno manjšem obsegu gnezdile na teh bližnjih kmetijskih zemljiščih.

26 Ta država članica prav tako izpodbija dejstvo, da je regija Kaliakra kraj počitka za velik del populacije ptic selivk. Iz več strokovnih mnenj naj bi namreč izhajalo, da se ta kraj spreminja glede na dejansko pot, ki jo izberejo te ptice, in vremenske razmere. Kar zadeva rdečevrato gos, ki je ogrožena vrsta v svetovnem merilu, Republika Bolgarija navaja več poročil, na podlagi katerih naj bi bila najpomembnejša območja za njihovo hranjenje zunaj OPOP Kaliakra, v bližini jezer Šabla in Durankulak.

Presoja Sodišča

27 Poudariti je treba, prvič, da v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča člen 4(1) in (2) Direktive o pticah države članice zavezuje, da razvrstijo kot POV tista ozemlja, ki ustrezajo v teh določbah določenim ornitološkim merilom (sodba Komisija/Irska, C-418/04, EU:C:2007:780, točka 36 in navedena sodna praksa).

28 Drugič, države članice so dolžne razvrstiti kot POV vsa območja, ki so na podlagi ornitoloških meril najprimernejša za ohranjanje zadevnih vrst (sodba Komisija/Irska, C-418/04, EU:C:2007:780, točka 37 in navedena sodna praksa).

29 Tretjič, Sodišče je že presodilo, da se pooblastilo za odločanje po prostem preudarku, ki ga imajo države članice glede izbire ozemelj, ki so najprimernejša za razvrstitev kot POV, ne nanaša na možnost, da med POV uvrstijo ozemlja, ki se zdijo najprimernejša po ornitoloških merilih, ampak le na uporabo teh meril za to, da se določijo najprimernejša ozemlja za ohranjanje vrst, naštetih v Prilogi I (sodba Komisija/Avstrija, C-209/04, EU:C:2006:195, točka 33 in navedena sodna praksa).

30 Nazadnje in četrtič, kar zadeva delno razvrstitev določenih površin, je Sodišče že ugotovilo, da po eni strani razvrstitev kot POV ne sme izhajati iz osamljene raziskave ornitološke vrednosti vsake od zadevnih površin, ampak se mora opraviti na podlagi upoštevanja naravnih mej zadevnega območja, in da morajo biti po drugi strani ornitološka merila, na katerih mora izključno temeljiti razvrstitev, znanstveno utemeljena (sodba Komisija/Irska, C-418/04, EU:C:2007:780, točka 142).

31 V obravnavani zadevi ni sporno, da je OPOP Kaliakra bistvena za številne vrste ptic ter za njihov habitat. V skladu s podatki, ki jih je Komisiji predložila Republika Bolgarija, območje Kaliakra daje zavetje skupno 310 vrstam ptic, med katerimi za približno sto veljajo posebni ohranitveni ukrepi v zvezi z njihovim habitatom, 95 vrst je navedenih v Prilogi I k Direktivi o pticah, veliko pa je tudi vrst ptic selivk. Od teh 310 vrst ptic jih je 106 evropskega pomena kot vrste, ki jih je treba ohranjati, 17 jih je ogroženih v svetovnem merilu, 21 je uvrščenih v kategorijo SPEC 2 in 68 v kategorijo SPEC 3 kot vrste, katerih stanje v Evropi je skrb zbujajoče.

32 Najprej je treba glede prisotnosti ptic gnezdilk v delu OPOP Kaliakra, ki prvotno ni bilo razvrščeno, ugotoviti, da kot je generalna pravobranilka ugotovila v točkah od 41 do 43 sklepnih predlogov, je Republika Bolgarija sprejemljivo pojasnila, ne da bi ji Komisija glede tega oporekala, da gnezdilke, ki se pojavljajo zlasti na prvotno varovanih habitatih na obali, v znatno manjšem obsegu gnezdijo na območju kmetijskih zemljišč. Poleg tega številčno zelo omejena populacija kratkonogega skobca (*Accipiter brevipes*), rjaste kanje (*Buteo rufinus*) in velike uharice (*Bubo bubo*), ki jih tudi nevladna organizacija Birdlife ne omenja kot razlog za identifikacijo območja Kaliakra kot OPOP, ne zadošča za opredelitev teh kmetijskih zemljišč kot najprimernejših območij za ohranjanje teh vrst.

33 Glede, dalje, ptic selivk Komisija meni, da v skladu z opredelitvijo tega območja kot OPOP in z opiranjem na študijo, opravljeno v letu 2005 zlasti za opredelitev „ozkih grl“ v Bolgariji, OPOP Kaliakra je tako ozko grlo. V skladu s to študijo je bilo namreč na območju Kaliakre v tem letu opaženih več kot 30.000 ptic. Te ugotovitve ni mogoče izpodbijati s trditvijo Republike Bolgarije, da so na zadevnem območju večje skupine ptic selivk opažene le redko, ker naj bi na pot selitve ptic vplivale vetrne razmere.

34 Kot je namreč generalna pravobranilka poudarila v točki 50 sklepnih predlogov, je prav iz dokazov, ki jih je predložila ta država članica, razvidno, da te koncentracije ptic niso ne naključne niti ne gre za izjeme in da do njih pride redno, če so podani ustrezni vetrni pogoji. Toda če te koncentracije nastopijo, kmetijska zemljišča OPOP Kaliakra, ki prvotno niso bila razvrščena, tvorijo habitat, ki ga ptice selivke uporabljajo za namene počitka in prehranjevanja.

35 Iz tega sledi, da OPOP Kaliakra spada med območja, ki so najprimernejša za ohranjanje ptic med selitvijo.

36 Nazadnje je treba zavrniti tudi trditev Republike Bolgarije, da del OPOP Kaliakra, ki je bil pozneje razvrščen kot PVO, kljub temu ni bil zelo pomemben za varstvo rdečevrate gosi, za katero se šteje, da je ogrožena v svetovnem merilu, in katere praktično celotna populacija prezimuje na zahodni obali Črnega morja. V skladu s študijo, na katero se sklicuje ta država članica, naj ta vrsta ne bi vsako leto iskala hrane v delih ozemlja, zajetih z razširitvijo POV Kaliakra. Kot pa poudarja Komisija, iz iste

študije izhaja, da je v vsaj dveh od navedenih petih let opazovalnega obdobja, v letih od 1995 do 2000, v tem delu OPOP Kaliakra, ki je bilo pozneje razvrščeno kot PVO, iskalo hrano več tisoč rdečevratih gosi.

37 Poleg tega, kot poudarja generalna pravobranilka v točkah od 60 do 63 teh sklepnih predlogov, to, da se v skladu z novejšimi opazovanji skuša dokazati, da je rdečevrata gos manj prisotna na teh delih ozemlja, ki sprva ni bilo razvrščeno kot POV, ne pomeni, da te površine niso bistvene za prehranjevanje te vrste ptic, ker so se navedena opazovanja začela šele po zgraditvi številnih vetrnih elektrarn na teh površinah.

38 Zato je treba ugotoviti, da je prvi očitek Komisije utemeljen.

Tretji očitek: nespoštovanje določb člena 6(2) Direktive o habitatih v zvezi z odobritvijo projektov na POV Kaliakra in Belite skali ter na ozemlju OPS Kompleks Kaliakra

Trditve strank

39 Komisija s tretjim očitkom, ki ga je treba preučiti na drugem mestu, predlaga, naj se ugotovi, da Republika Bolgarija z odobritvijo projektov Kaliakra Wind Power, EVN Enertrag Kavarna, TSID – Atlas, Vertikal – Petkov & Cie in Thracian Cliffs Golf & Spa Ressort na ozemlju POV Kaliakra in Belite skali ter OPS Kompleks Kaliakra ni izpolnila svojih obveznosti iz člena 6(2) Direktive o habitatih, kakor to določbo razlaga Sodišče v sodbah Dragaggi in drugi (C-117/03, EU:C:2005:16) ter Bund Naturschutz in Bayern in drugi (C-244/05, EU:C:2006:579), ker ta država članica ni sprejela primernih ukrepov za preprečitev slabšanja stanja naravnih habitatov in habitatov bioloških vrst ter vznemirjanja vrst, za katerih ohranjanje so bila ta območja razvrščena kot POV ali OPS.

40 Komisija trdi, da je bila pred njihovo razvrstitvijo kot POV, to je od 1. januarja 2007 do 18. decembra 2007, pravna ureditev, ki se je uporabljala za dele ozemlja, ki ustrezajo območjema Kaliakra in Belite skali, ureditev iz člena 4(4) Direktive o pticah, kakor jo razlaga Sodišče v sodbah Komisija/Francija (C-96/98, EU:C:1999:580) in Komisija/Francija (C-374/98, EU:C:2000:670). Po razvrstitvi območja kot PVO, to je po 18. decembru 2007, je bila pravna ureditev, ki se je uporabljala za ti PVO, ureditev iz člena 6(2) Direktive o habitatih.

41 Komisija v zvezi z OPS Kompleks Kaliakra trdi, da je bila pravna ureditev, ki se je uporabljala pred vključitvijo tega območja na evropski seznam OPS, vendar po njegovi uvrstitvi na nacionalni seznam kot načrtovano OPS, to je od 18. decembra 2007 do 15. decembra 2008, tista, ki jo je Sodišče določilo v sodbah Dragaggi in drugi (C-117/03, EU:C:2005:16) ter Bund Naturschutz in Bayern in drugi (C-244/05, EU:C:2006:579), in sicer:

— glede območij, ki se lahko opredelijo kot OPS in ki so navedena v nacionalnih seznamih, posredovanih Komisiji, ter zlasti območij s prednostnimi naravnimi habitatnimi tipi ali prednostnimi vrstami so države članice v skladu z Direktivo o habitatih dolžne sprejeti varstvene ukrepe za ohranitev ustreznega ekološkega interesa, ki ga imajo ta območja na nacionalni ravni glede na cilj ohranjanja, ki mu sledi Direktiva;

— ustrezni sistem varstva, ki se uporablja za območja iz nacionalnega seznama, ki je bil na podlagi člena 4(1) Direktive o habitatih posredovan Komisiji, zahteva, da države članice nasprotujejo vsakršnim posegom, ki bi lahko resno ogrozili ekološke značilnosti teh območij.

42 Kar zadeva, prvič, POV Kaliakra in Belite skali, Komisija na podlagi znanstvenih poročil trdi, da ima več projektov, ki jih je odobrila Republika Bolgarija (infrastruktura, povezana s proizvajanjem vetrne energije, igrišče za golf, hoteli, stanovanjske stavbe itd.), navedenih v točki 39 te sodbe, znatne negativne vplive na ptice, habitate in prednostne vrste. Tako naj bi bilo v POV Kaliakra neposredno

uničenje habitatov vrst ptic iz Priloge I k Direktivi o pticah ocenjeno na najmanj 15,8 % celotne površine tega območja. Na POV Belite skali naj bi bilo 456,23 hektarja zemljišča, ki pomeni 10,9 % tega območja s prednostnimi stepskimi habitati, predvsem habitati za gnezdenje vrst ptic iz Priloge I k Direktivi o pticah, za vedno uničeno.

43 Izvajanje teh različnih projektov, ki jih je odobrila Republika Bolgarija, naj bi tako povzročilo uničenje habitatov naslednjih vrst ptic, navedenih v Prilogi I k Direktivi o pticah, ki so zajete tudi v standardnem obrazcu za obe POV: belo črni kupčar (*Oenanthe pleschanka*), laški škrjanec (*Melanocorypha calandra*), kratkoprsti škrjanček (*Calandrella brachydactyla*), prlivka (*Burhinus oedicnemus*), rjasta kanja (*Buteo rufinus*), kratkonogi skobec (*Accipiter brevipes*) in zlatovranka (*Coracias garrulus*).

44 Glede, drugič, OPS Kompleks Kaliakra, Komisija Republiki Bolgariji očita, da ga ni dovolj zaščitila pred škodo zaradi izvajanja projektov, povezanih s proizvodnjo vetrne energije, in sicer projektov Kaliakra Wind Power, EVN Enertrag Kavarna in Vertikal – Petkov & Cie ter projekta turistične infrastrukture Thracian Cliffs Golf & Spa Resort. V zvezi s tem ta institucija meni, da so ti projekti znotraj OPS povzročili nepopravljivo uničenje 587,51 hektarja zemljišč s prednostnim habitatom „pontsko-sarmatske stepe“, navedene v Prilogi I k Direktivi o habitatih, pod oznako 62C0*, kar pomeni 24,5 % tega habitata.

45 Republika Bolgarija v odgovor na te trditve meni, da se člen 6(2) Direktive o habitatih za projekte, ki so bili odobreni pred njenim pristopom k Uniji, ne uporablja, torej tudi ne za njihovo izvajanje. Vsi trije projekti za proizvodnjo vetrne energije ter projekt zadevnih hotelskih kompleksov naj bi bili namreč odobreni v letu 2005 in njihovega vpliva na ohranjanje naravnih habitatov naj torej ne bi bilo mogoče preučiti z vidika te direktive.

46 Komisija naj poleg tega ne bi pojasnila, kako so bili pridobljeni številke in podatki iz točk od 42 do 45 te sodbe.

47 Nazadnje, kar zadeva znatne negativne vplive na OPS Kaliakra, se Republika Bolgarija prav tako opira na trditev, da je štiri projekte, ki jih je Komisija navedla v tožbi, ta država članica odobrila v letu 2005, tako da ji ni mogoče očitati, da ni izpolnila obveznosti iz določene direktive, ki zanjo pred njenim pristopom k Uniji ni veljala.

Presoja Sodišča

48 Najprej je treba ugotoviti, da je ob upoštevanju podatkov, ki jih je predložila Republika Bolgarija v odgovoru na tožbo, v skladu s katerimi naj ta ne bi odobrila izvajanja projekta TSID – Atlas, Komisija ta projekt izključila iz te tožbe zaradi neizpolnitve obveznosti.

49 Poleg tega, kot je pravilno ugotovila generalna pravobranilka v točkah od 71 do 73 sklepnih predlogov, je treba ta tretji očitek razumeti tako, da Komisija trdi, da Republika Bolgarija ni izpolnila, prvič, obveznosti iz člena 6(2) Direktive o habitatih, s tem da ni nasprotovala izvedbi projektov znotraj POV Kaliakra in Belite skali, in drugič, začasnih varstvenih obveznosti, ki izhajajo iz sodb Dragaggi in drugi (C-117/03, EU:C:2005:16) in Bund Naturschutz in Bayern in drugi (C-244/05, EU:C:2006:579), ker ni nasprotovala projektom, ki so bili uresničeni na področju predlaganega OPS Kompleks Kaliakra. Ta očitek Komisije se torej ne nanaša na odločbe o odobritvi projektov, ki jih je Republika Bolgarija sprejela pred pristopom k Uniji, temveč na njihovo izvajanje po tem pristopu in na poslabšanje stanja zgoraj navedenih območij, do katerega je prišlo v zvezi s tem.

50 Najprej je torej treba preučiti, ali se je člen 6(2) Direktive o habitatih *ratione temporis* lahko uporabljal za zadevni položaj, v smislu da je ta določba Republiko Bolgarijo lahko prisilila k nasprotovanju izvajanja projektov Kaliakra Wind Power, EVN Enertrag Kavarna, Vertikal – Petkov & Cie in Thracian Cliffs Golf & Spa Resort na POV Kaliakra in Belite skali.

51 V zvezi s tem iz sodne prakse Sodišča izhaja, da se člen 6(2) Direktive o habitatih uporablja tudi za objekte, v zvezi s katerimi je pristojni organ odobril projekt preden se je za zadevno območje varstva začel uporabljati sistem varstva iz navedene Direktive (glej v tem smislu sodbo Komisija/Španija, C-404/09, EU:C:2011:768, točka 124).

52 Sodišče je namreč že razsodilo, da če za take projekte ne veljajo določbe o postopku predhodne presoje vplivov projekta na zadevno območje iz Direktive o habitatih, za njihovo izvedbo velja člen 6(2) te direktive (sodbi Stadt Papenburg, C-226/08, EU:C:2010:10, točki 48 in 49, ter Komisija/Španija, C-404/09, EU:C:2011:768, točka 125).

53 V obravnavanem primeru je po eni strani glede projekta Kaliakra Wind Power, ki se nanaša na gradnjo 35 vetrnih objektov, iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da je bil ta odobren v letu 2006 in se je začel izvajati v 5. junija 2008. Projekt EVN Enertrag Kavarna, ki je predvideval gradnjo 32 vetrnic, je bil odobren 26. julija 2006. Kasneje je bilo soglasje omejeno na 20 vetrnic, od katerih je bilo zgrajenih osem, ki obratujejo od 8. junija 2012. Za tri nadaljnje vetrnice so bila soglasja izdana v okviru projekta Vertikal – Petkov & Cie v letu 2005. Postopek s tožbo zoper te tri odločbe se je 26. julija 2007 končal s poravnavo, po kateri sta dve vetrnici začeli obratovati 24. aprila 2008 in 14. februarja 2011, medtem ko tretja ni bila zgrajena.

54 Po drugi strani, kar zadeva turistični projekt Thracian Cliffs Golf & Spa Ressort v POV Belite skali, ki zajema gradnjo igrišča za golf in termalnega centra, je bilo gradbeno dovoljenje izdano 22. decembra 2005, medtem ko je bilo obratovalno dovoljenje izdano 6. aprila 2010.

55 Iz ugotovitev iz točk 51 in 52 te sodbe izhaja, da izvajanje teh projektov ter dejavnost, ki je vezana na objekte, ki so bili zgrajeni na podlagi teh projektov, kljub temu, da so bili odobreni pred pristopom Republike Bolgarije, in preden sta se direktivi o pticah in o habitatih uporabljali za ta soglasja, spada na področje uporabe člena 6(2) slednje direktive.

56 Drugič, v zvezi z očitkom, da Republika Bolgarija ni sprejela ustreznih ukrepov za preprečitev slabšanja stanja določenega števila habitatov vrst in težav, ki jih imajo ptice zaradi dejavnosti, povezane z objekti, zgrajenimi zaradi izvajanja štirih zadevnih projektov v POV Kaliakra in Belite skali, je treba spomniti, da je določena dejavnost v skladu s členom 6(2) Direktive o habitatih le, če je zagotovljeno, da ne povzroča nobenega vznemirjanja, ki bi lahko znatno vplivalo na cilje te direktive, predvsem na njene cilje ohranjanja (sodba Komisija/Španija, C-404/09, EU:C:2011:768, točka 126 in navedena sodna praksa).

57 Iz tega izhaja, da ta očitek ni utemeljen, razen če Komisija pravno zadostno dokaže, da Republika Bolgarija ni sprejela ustreznih ukrepov za varstvo, ki so v tem, da se prepreči, da bi dejavnosti, povezane z obratovanjem elektrarn, zgrajenih s tem projektom, ki so potekale po razvrstitvi območij Kaliakra in Belite skali v POV, poslabšale stanje habitatov določenega števila vrst in v škodo teh vrst ne bi povzročile vznemirjanja, ki bi lahko znatno vplivalo na cilj Direktive o habitatih, ki je zagotovitev ohranitve teh vrst (glej po analogiji sodbo Komisija/Španija, C-404/09, EU:C:2011:768, točka 128).

58 Vendar Komisiji za ugotovitev kršitve člena 6(2) Direktive o habitatih ni treba dokazati vzročne zveze med obratovanjem elektrarn, zgrajenih s tem projektom, in pomembnim vznemirjanjem zadevnih vrst. Zadostuje namreč, da ta institucija dokaže obstoj verjetnosti ali tveganja, da bi to obratovanje lahko povzročilo takšno vznemirjanje (glej v tem smislu sodbo Komisija/Španija, C-404/09, EU:C:2011:768, točka 142 in navedena sodna praksa).

59 V zvezi s tem je iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da ob upoštevanju velike gostote vetrnic, zgrajenih na POV Kaliakra, zlasti v okviru projekta Kaliakra Wind Power, njihova dejavnost lahko povzroči pomembno vznemirjanje in slabšanje stanja habitatov varovanih vrst ptic. Enako velja za del POV Belite skali, na katerem so objekti Thracian Cliffs Golf & Spa, katerih obratovanje spreminja značilnosti zadevnih habitatov.

60 Ob upoštevanju prej navedenega je treba ugotoviti, da je ta očitek, ki ga navaja Komisija, utemeljen.

61 Glede, tretjič, bistvenega uničenja prednostnega habitata „pontsko-sarmatske stepe“, ki je navedeno v točki 44 te sodbe, Republika Bolgarija trdi, pri čemer ji nihče ne ugovarja, da so bila dela priprave tal, s katerimi so bili uničeni ti habitati na ozemlju OPS Kompleks Kaliakra, opravljena pred pristopom te države članice k Uniji. Zato uničenje teh habitatov ne more pomeniti, *ratione temporis*, kršitve prava Unije.

62 Poleg tega je treba ugotoviti, kot je generalna pravobranilka poudarila v točki 107 sklepnih predlogov, da če je habitatni tip na zadevnih površinah že uničen, ga tudi kasnejše obratovanje elektrarn, zgrajenih z izvedbo projektov, ne more dodatno poslabšati. Tožba Komisije je torej v tem smislu neutemeljena.

Drugi očitek: nespoštovanje določb člena 4(4) Direktive o pticah v zvezi z odobritvijo projektov na OPOP Kaliakra

Trditve strank

63 Komisija z drugim očitkom predlaga, naj se ugotovi, da Republika Bolgarija z odobritvijo projektov AES Geo Energy, Windtech, Brestiom, Disib, Eco Energy in Longman Investment na ozemlju OPOP Kaliakra, ki ni bilo razvrščeno kot POV, kljub temu da bi kot takšno moralo biti, ni izpolnila svojih obveznosti iz člena 4(4) Direktive o pticah, kakor to določbo razlaga Sodišče v sodbah Komisija/Francija (C-96/98, EU:C:1999:580) in Komisija/Francija (C-374/98, EU:C:2000:670).

64 Komisija trdi, da Republika Bolgarija s tem, da ni sprejela ustreznih ukrepov glede na cilj ohranjanja iz Direktive o pticah, ter s tem, da je dovolila ali dopuščala posege, ki, prvič, bi lahko resno ogrozili ekološke značilnosti delov OPOP Kaliakra, ki niso razvrščeni kot POV, drugič, občutno zmanjšujejo površino tega območja, tretjič, vodijo do izginotja prednostnih vrst, ki so prisotne na tem območju, in, nazadnje, četrtič, je njihova posledica uničenje tega območja ali njegovih reprezentativnih značilnosti, ni izpolnila svojih obveznosti iz člena 4(4) Direktive o pticah. Komisija v zvezi s tem trdi, da je v tem delu OPOP Kaliakra 1450 hektarjev zemljišč s habitati ter območij za hranjenje in počitek za vrste ptic iz Priloge I k Direktivi o pticah za vedno izgubljenih.

65 Republika Bolgarija pa ob predložitvi podatkov v zvezi z dejanskim stanjem več naložbenih projektov med drugim trdi, da je bil leta 2012 v nacionalno zakonodajo uveden petletni zastaralni rok, s katerim je bila omejena veljavnost soglasij, izdanih za izvajanje teh projektov, tako da se vsi projekti, katerih izvajanje se ni začelo v predpisanem roku, prekinejo.

Presoja Sodišča

66 Člen 4(4) Direktive o pticah državam članicam nalaga sprejetje primernih ukrepov, da na POV ne pride do onesnaženja ali poslabšanja stanja habitatov ali kakršnih koli motenj, ki toliko vplivajo na ptice, da bi bilo to pomembno glede na cilje tega člena.

67 V zvezi s tem je treba spomniti, prvič, da morajo v skladu s sodno prakso Sodišča države članice spoštovati zlasti obveznosti iz člena 4(4), prvi stavek, Direktive o pticah, tudi če zadevno območje ni bilo razvrščeno kot POV, pa se zdi, da bi moralo biti (glej sodbo Komisija/Španija, C-186/06, EU:C:2007:813, točka 27 in navedena sodna praksa).

68 Kot izhaja iz spisa, predloženega Sodišču, se zadevni projekti nahajajo na površinah, ki bi jih, kot je bilo ugotovljeno v točki 38 te sodbe, Republika Bolgarija morala razvrstiti, kar pa je ta storila šele po izteku roka, določenega v obrazloženem mnenju, 22. avgusta 2012.

69 Drugič, za ugotovitev neizpolnitve obveznosti iz člena 4(4), prvi stavek, Direktive o pticah se je treba, kot je ugotovila generalna pravobranilka v točki 115 sklepnih predlogov, *mutatis mutandis* sklicevati na sodno prakso Sodišča s področja kršitve člena 6(2) Direktive o habitatih, ker se ta določba v veliki meri ujema s členom 4(4), prvi stavek, Direktive o pticah (glej v tem smislu sodbo Komisija/Irska, C-117/00, EU:C:2002:366, točka 26 in navedena sodna praksa).

70 V skladu s to sodno prakso, in kot izhaja iz točke 58 te sodbe, je treba kršitev zadevne določbe ugotoviti, če Komisija dokaže, da obstaja verjetnost ali tveganje, da bo zaradi projekta prišlo do poslabšanja stanja habitatov varovanih vrst ptic ali pomembnega vznemirjanja teh vrst.

71 Zato je treba preveriti, ali je Komisija dokazala, da obstaja verjetnost ali tveganje, da bo zaradi zadevnih projektov znotraj dela OPOP Kaliakra, ki so bili pozneje razvrščeni kot POV, prišlo do poslabšanja in vznemirjanja iz prejšnje točke te sodbe.

72 Iz odgovora Republike Bolgarije na tožbo po eni strani izhaja – čemur Komisija ne oporeka – da je bilo za tri od projektov, navedenih v točki 63 te sodbe, in sicer Windtech, Brestiom in Eco Energy, odločeno zgolj, da presoja vplivov na okolje ni potrebna. Ta država članica ni izdala dodatnih soglasij v zvezi s temi projekti in obrati tudi niso bili zgrajeni. Odločbe o tem, da ni bila potrebna presoja vplivov na okolje, so medtem že postale neveljavne.

73 Iz tega sledi, da v delu, v katerem se nanaša na te tri projekte, drugi očitek Komisije ni utemeljen.

74 Kar po drugi strani zadeva tri druge projekte iz točke 63 te sodbe, imenovane AES Geo Energy, Disib in Longman Investment, je iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da je Republika Bolgarija izdala dodatna soglasja in da so bile dovoljene vetrne elektrarne zgrajene. Za prvi od teh projektov je bilo torej po presoji vplivov na okolje v letu 2008 izdano gradbeno dovoljenje za gradnjo 52 vetrnic, ki so začele obratovati 15. novembra 2011. Tudi za drugi in tretji projekt je bilo izdano gradbeno dovoljenje po pristopu Republike Bolgarije k Uniji in posledično sta bili zgrajeni dve vetrnici, ki sta začeli obratovati leta 2008.

75 Toda kot je že bilo ugotovljeno v točki 59 te sodbe, obratovanje vetrnih elektrarn lahko povzroči pomembno vznemirjanje in poslabšanje stanja habitatov varovanih vrst ptic.

76 To, da iz opazovalnih podatkov vetrnega parka AES Geo Energy, na katere se sklicuje Republika Bolgarija, sicer izhaja, da rdečevrate gosi te površine še vedno obiskujejo in da se ob ustreznih zimskih vetrnih razmerah selitev ptic koncentrira v območju Kaliakra, ne nasprotuje tej ugotovitvi. Obveznost varstva namreč obstaja, še preden se ugotovi zmanjšanje števila ptic ali še preden se konkretizira tveganje izumrtja določene varovane vrste ptic (glej v tem smislu sodbo Komisija/Španija, C-186/06, EU:C:2007:813, točka 36 in navedena sodna praksa).

77 Poleg tega, kot je v točki 128 sklepnih predlogov ugotovila generalna pravobranilka, se zdi, da ti podatki kažejo na zmanjševanje privlačnosti, ker je iz njih razvidno, da rdečevrate gosi te površine uporabljajo v manjši meri v primerjavi z najvišjimi vrednostmi, ugotovljenimi pred gradnjo vetrnic.

78 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da Republika Bolgarija s tem, da je odobrila projekte vetrnih elektrarn AES Geo Energy, Disib in Longman Investment na ozemlju OPOP Kaliakra, ki ni bilo razvrščeno kot POV, kljub temu, da bi moralo biti, ni izpolnila obveznosti iz člena 4(4) Direktive o pticah.

Četrti očitek: nespoštovanje določb členov 2(1) in 4(2) in (3) Direktive 2011/92 ter Priloge III, točka 1(b) k tej direktivi

Trditve strank

79 Komisija s četrtim očitkom trdi, da Republika Bolgarija s tem, da ni pravilno presodila kumulativnih učinkov projektov vetrnih elektrarn, katerih gradnja je bila odobrena na ozemlju OPOP Kaliakra, ki ni bilo razvrščeno kot POV, čeprav bi moralo biti, in sicer projektov AES Geo Energy, Windtech, Brestiom, Disib, Eco Energy in Longman investment, ni izpolnila obveznosti iz členov 2(1) in 4(2) in (3) Direktive 2011/92 v povezavi s Prilogo III, točka 1(b) k tej direktivi.

80 Po navedbah Komisije se je Republika Bolgarija za štiri od teh projektov, in sicer projekte Windtech, Brestiom, Eco Energy in Longman Investment, odločila, da v zvezi z njimi ne bo izvedla presoje vplivov na okolje. Za enega od teh projektov, AES Geo Energy, naj bi se ta država članica odločila, da bo izvedla takšno presojo vplivov, pri čemer pa niso bili upoštevani niti kumulativni učinek motenj, povzročenih z več projekti, ki so bili odobreni v OPOP Kaliakra, niti učinek izogibanja in motnje, ki jih povzročajo vetrne elektrarne v vedenju ptic, pa tudi ne učinek ovire, ki ga imajo turbine, niti izguba in poslabšanje stanja več habitatov ptic, ki ju povzročajo te elektrarne.

81 Komisija v utemeljitev tega očitka trdi, da so bile glede štirih projektov, v zvezi s katerimi ni bila opravljena presoja vplivov na okolje, odločitve v bistvu enake. Poleg tega naj te odločitve ne bi bile podprte z upoštevnimi trditvami, ki bi dokazovale, da zadevni projekt ne bo imel velikih negativnih vplivov na ozemlje, opredeljeno kot OPOP in za katero je bilo določeno, da se vključi v omrežje Natura 2000.

82 Republika Bolgarija trdi, da je bilo v odločbah, navedenih v prejšnji točki te sodbe, izrecno ugotovljeno, da kumulativnih učinkov v zvezi z drugimi projekti ni pričakovati. Ta država članica poleg tega trdi, da je treba projekta Disib in AES GEO Energy izključiti iz predmeta te tožbe, ker sta bili zahtevi za oceno nujnosti izvedbe presoje vpliva na okolje vloženi pred 1. januarjem 2007.

Presoja Sodišča

83 Najprej je treba opozoriti, prvič, da Komisija predlaga, naj se ugotovi kršitev Direktive 2011/92, medtem ko je Republika Bolgarija odločbe, ki jih je Komisija navedla v utemeljitev tožbe, sprejela v letu 2007, v času, ko je veljala Direktiva Sveta 85/337/EGS z dne 27. junija 1985 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 1, str. 248), kakor je bila spremenjena z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2003/35/ES z dne 26. maja 2003 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15 zvezek 7, str. 466). Vendar pa, kot pravilno poudarja generalna pravobranilka v točki 139 sklepnih predlogov, so določbe direktiv 85/337 in 2011/92, ki so upoštevne v obravnavanem primeru, v bistvu enake.

84 Drugič, iz replike Komisije izhaja, da glede na podatke, ki jih je v odgovoru na tožbo predložila Republika Bolgarija, ta institucija iz tega očitka želi izključiti projekta vetrnih elektrarn Disib in AES GEO Energy.

85 V teh okoliščinah je treba preveriti, prvič, ali ima Sodišče dovolj elementov za ugotovitev, da Republika Bolgarija ni izpolnila obveznosti iz členov 2(1) in 4(2) in (3) Direktive 2011/92 ter iz Priloge III, točka 1(b) k tej direktivi, s tem, da ni pravilno ocenila kumulativnega učinka projektov vetrnih elektrarn Windtech, Brestiom, Eco Energy in Longman Investment, ki so bili odobreni na območjih OPOP Kaliakra, ki so bila kot POV razvrščena šele po datumu, ki ga je Komisija določila v obrazloženem mnenju.

86 Kot je že bilo ugotovljeno v točki 72 te sodbe, v zvezi s projekti Windtech, Brestiom in Eco Energy ni bilo izdano nobeno dovoljenje, in v skladu z navedbami Republike Bolgarije so odločbe glede nujnosti presoje vpliva na okolje postale neveljavne, ker se niso izvajale v roku petih let, ki je določen z nacionalno zakonodajo. Uresničen je bil samo projekt Longman Investment, ki obratuje od 16. junija 2008.

87 Glede projektov Windtech, Brestiom in Eco Energy ni mogoče na podlagi nobenega elementa iz spisa, predloženega Sodišču, ugotoviti kršitve člena 2(1) Direktive 2011/92.

88 Gotovo namreč drži, da so odločbe glede nujnosti presoje vpliva na okolje na dan, ki ga je Komisija določila v dodatnem obrazloženem mnenju, in sicer 22. avgusta 2012, še veljale in so postale neveljavne šele pet let po sprejetju, to je 24. in 28. septembra 2012. V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča pa je treba neizpolnitev obveznosti presojati glede na položaj države članice, kakršen je bil ob poteku roka, določenega v obrazloženem mnenju, in Sodišče ne sme upoštevati pozneje nastalih sprememb (glej v tem smislu sodbo Komisija/Belgija, C-421/12, EU:C:2014:2064, točka 45).

89 Vendar pa, kot izhaja iz spisa, predloženega Sodišču in kot je generalna pravobranilka poudarila v točkah 148 in 149 sklepnih predlogov, odločbe, da presoja vplivov na okolje ni potrebna v nacionalnem pravu, še ne ustrezajo izdaji soglasja k izvedbi tega projekta, saj je v zvezi s tem projektom treba izdati še gradbeno dovoljenje. Ugotoviti je torej treba, da Republiki Bolgariji ni mogoče očitati, da je odločila, da so projekti Windtech, Brestiom in Eco Energy oproščeni izvedbe presoje vplivov na okolje „pred izdajo soglasja“ v skladu s členom 2(1) Direktive 2011/92. Vendar pa, ker je odločbo glede nujnosti izvedbe presoje vplivov na okolje v skladu s to direktivo, zlasti v skladu s členom 4(2) in (3) in s Prilogo III k tej direktivi vseeno treba sprejeti, lahko pride do kršitve teh določb, tudi če v zvezi s projektom nikoli niso bila izdana vsa potrebna soglasja.

90 V zvezi z izvedenim projektom Longman Investment, glede katerega je bilo odločeno, da zanj pred izdajo potrebnega soglasja ni potrebno opraviti presoje vplivov na okolje, je treba ugotoviti, da je možno, da Republika Bolgarija ni izpolnila svojih obveznosti iz člena 2(1) Direktive 2011/92, iz člena 4(2) in (3) ter iz Priloge III k tej direktivi.

91 Kar zadeva, drugič, predhodno preverjanje nujnosti presoje vplivov na okolje, je treba spomniti, da države članice na podlagi člena 4(2), prvi pododstavek, Direktive 2011/92 s preverjanjem za vsak primer posebej ali pa na podlagi pragov ali meril, ki jih same postavijo, odločijo, ali je treba za projekte, ki so našteti v Prilogi II k tej direktivi, izvesti presojo njihovih vplivov na okolje. Med te projekte spadajo v točki 3 te priloge navedeni obrati za izkoriščanje energije vetra za proizvodnjo elektrike.

92 V zvezi z določitvijo teh pragov ali meril je treba opozoriti, da člen 4(2)(b) Direktive 85/337 državam članicam glede tega daje polje proste presoje. Toda to polje proste presoje je omejeno z obveznostjo iz člena 2(1) te direktive, da se opravi presoja vplivov projektov, ki bodo, med drugim zaradi svoje narave, velikosti ali lokacije, verjetno pomembno vplivali na okolje (sodbi Salzburger Flughafen, C-244/12, EU:C:2013:203, točka 29, in Marktgemeinde Straßwalchen in drugi, C-531/13, EU:C:2015:79, točka 40).

93 Merila in pragovi, navedeni v členu 4(2)(b) Direktive 85/337, so torej namenjeni olajšanju presoje konkretnih značilnosti projekta, da bi se ugotovilo, ali je treba opraviti presojo vplivov takega projekta na okolje (sodbi Salzburger Flughafen, C-244/12, EU:C:2013:203, točka 30, in Marktgemeinde Straßwalchen in drugi, C-531/13, EU:C:2015:79, točka 41).

94 Iz tega izhaja, da morajo pristojni nacionalni organi, ki se jim predloži zahteva za soglasje za izvedbo projekta iz Priloge II k tej direktivi, opraviti potreben preizkus, ali je treba ob upoštevanju meril iz Priloge III k navedeni direktivi opraviti presojo vplivov na okolje (sodba Marktgemeinde Straßwalchen in drugi, C-531/13, EU:C:2015:79, točka 42).

95 Glede vprašanja, ali je bilo treba ob upoštevanju člena 4(2) in (3) Direktive 2011/92 v povezavi s Prilogo III, točka 1(b), k tej direktivi preučiti kumulativni učinek več vetrnih projektov, odobrenih v OPOP Kaliakra, je Sodišče že presodilo, da je treba presoditi značilnosti projekta, zlasti glede njegovih kumulativnih učinkov z drugimi projekti. Posledica neupoštevanja kumulativnega učinka projekta z drugimi projekti je namreč lahko, da se izogne obveznosti presoje, čeprav bi, če bi ga upoštevali skupaj z drugimi projekti, lahko pomembno vplival na okolje (sodba Marktgemeinde Straßwalchen in drugi, C-531/13, EU:C:2015:79, točka 43 in navedena sodna praksa).

96 Iz tega sledi, da mora nacionalni organ, ko preverja, ali je treba za projekt izvesti presojo vplivov na okolje, preučiti vpliv, ki bi ga ta imel skupaj z drugimi projekti (sodba Marktgemeinde Straßwalchen in drugi, C-531/13, EU:C:2015:79, točka 45). V obravnavanem primeru pa iz spisa predloženega Sodišču izhaja, da je bilo v zadevnih odločbah ugotovljeno le, da kumulativnih učinkov ni mogoče pričakovati. Kot opozarja generalna pravobranilka v točki 161 sklepnih predlogov, zgolj to, da Republika Bolgarija trdi, da kumulativni učinki ne obstajajo, še ne dokazuje, da je bila izvedena njihova ustrezna presoja, saj navedena država članica v zvezi s tem ni predložila dokaza.

97 Zato je treba ugotoviti, prvič, da Republika Bolgarija s tem, da ni ustrezno presodila kumulativnega učinka na ozemlje OPOP Kaliakra – ki ni bilo razvrščeno kot POV, čeprav bi moralo biti – projektov vetrnih elektrarn Windtech, Brestiom, Eco Energy in Longman investment pri preverjanju nujnosti presoje vplivov na okolje, ni izpolnila svojih obveznosti iz člena 4(2) in (3) Direktive 2011/92 ter Priloge III, točka 1(b), k tej direktivi, in drugič, da je ta država članica s tem, da je kljub temu odobrila izvajanje projekta vetrnih elektrarn Longman investment, kršila svoje obveznosti iz člena 2(1) te Direktive.

98 Iz vseh navedenih ugotovitev sledi, da s tem:

— da območij, ki so pomembna za ohranjanje ptic, ni v celoti vključila v POV Kaliakra, Republika Bolgarija ozemelj, ki so glede na število in velikost najprimernejša za ohranjanje, prvič, vrst iz Priloge I k Direktivi o pticah, ter drugič, redno pojavljajočih se selitvenih vrst, ki niso navedene v tej prilogi, na geografskem območju morja in kopnega, kjer se uporablja ta direktiva, ni razvrstila kot POV, ta država članica ni izpolnila obveznosti iz člena 4(1) in (2) navedene direktive;

— da je odobrila izvedbo projektov AES Geo Energy, Disib in Longman Investment na ozemlju OPOP Kaliakra, ki ni bilo razvrščeno kot POV, čeprav bi moralo biti, Republika Bolgarija ni izpolnila obveznosti iz člena 4(4) Direktive o pticah;

— da je odobrila izvedbo projektov Kaliakra Wind Power, EVN Enertrag Kavarna, Vertikal – Petkov & Cie in Thracian Cliffs Golf & Spa Resort na ozemlju POV Kaliakra in Belite skali, Republika Bolgarija ni izpolnila obveznosti iz člena 6(2) Direktive o habitatih;

— da, prvič, ni pravilno presodila kumulativnih učinkov projektov Windtech, Brestiom, Eco Energy in Longman Investment na ozemlju OPOP Kaliakra, ki ni bilo razvrščeno kot POV, čeprav bi moralo biti, in drugič, da je kljub temu odobrila izvedbo projekta Longman investment, ta država članica ni izpolnila obveznosti iz člena 4(2) in (3) Direktive 2011/92 in Priloge III, točka 1(b), k tej direktivi na eni strani in iz člena 2(1) te direktive na drugi strani.

Stroški

99 V skladu s členom 138(1) Poslovnika Sodišča se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Ker je Komisija predlagala, naj se Republiki Bolgariji naloži plačilo stroškov, in je bila večina očitkov tej državi članici sprejetih, se ji naloži plačilo stroškov.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. **Republika Bolgarija:**

   — **s tem, da območij, ki so pomembna za ohranjanje ptic, ni v celoti vključila v posebno območje varstva, ki pokriva regijo Kaliakra, ozemelj, ki so glede na število in velikost najprimernejša za ohranjanje, prvič, vrst iz Priloge I k Direktivi 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic, ter drugič, redno pojavljajočih se selitvenih vrst, ki niso navedene v tej prilogi, na geografskem območju morja in kopnega, kjer se uporablja ta direktiva, ni razvrstila kot posebno območje varstva, zaradi česar ta država članica ni izpolnila obveznosti iz člena 4(1) in (2) navedene direktive;**

   — **s tem, da je odobrila izvedbo projektov AES Geo Energy, Disib in Longman Investment na ozemlju območja Kaliakra, ki je pomembno za ohranjanje ptic, ki ni bilo razvrščeno kot posebno območje varstva, čeprav bi moralo biti, ni izpolnila obveznosti iz člena 4(4) Direktive 2009/147;**

   — **s tem, da je odobrila izvedbo projektov Kaliakra Wind Power, EVN Enertrag Kavarna, Vertikal – Petkov & Cie in Thracian Cliffs Golf & Spa Resort na ozemlju posebnih območij varstva Kaliakra in Belite skali, ni izpolnila obveznosti iz člena 6(2) Direktive Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst;**

   — **s tem, da prvič, ni pravilno presodila kumulativnih učinkov projektov Windtech, Brestiom, Eco Energy in Longman Investment na ozemlju območja Kaliakra, ki je pomembno za ohranjanje ptic in ki ni bilo razvrščeno kot posebno območje varstva, čeprav bi moralo biti, in drugič, da je kljub temu odobrila izvajanje projekta vetrnih elektrarn Longman investment, ni izpolnila obveznosti iz člena 4(2) in (3) Direktive 2011/92/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje in Priloge III, točka 1(b), k tej direktivi na eni strani in iz člena 2(1) te direktive na drugi strani.**

2. **V preostalem se tožba zavrne.**

3. **Republiki Bolgariji se naloži plačilo stroškov.**

Podpisi